

Říkali jsme mu Bore... Za profesorem Ctiborem Nečasem (26. 7. 1933 – 19. 12. 2017)

Těžko říci, zda za to může špatné povětrí, či jakási divná nálada ve společnosti – bohužel musíme s lítostí konstatovat, že během posledních měsíců odešla řada vynikajících historiků generace, která to vůbec neměla lehké... Zpráva o úmrtí profesora Nečase v předvánočním čase nás zaskočila, i když jsme věděli, že jej léta trápila těžká nemoc. Byl to však skvělý, silný chlap, nemoc jej omezovala fyzicky, rozhodně však vůbec neměla vliv na jeho nezměrnou pracovitost; prakticky do posledních dnů svého života bádala, psal a publikoval. Poslední zpráva, kterou jsem od něj obdržela někdy na podzim minulého roku, se týkala jeho memoárů. Zprostředkovala jsem mu na základě této jeho žádosti publikaci jejich části, jež se týkala působení v Ostravě – shodou okolností je součástí tohoto čísla časopisu Historica.

Ctibor Nečas se narodil 26. července 1933 na Moravském Slovácku, v podlužáckých Rakvicích. Jeho otec, strojívedce, záhy zahynul při železničním neštěstí. Matka se starala o dva syny, umožnila jim středoškolské i vysokoškolské vzdělání. Ctibor absolvoval v roce 1952 klasické gymnázium Dr. J. Kudely v Brně, poté studoval na Masarykově univerzitě obor čeština-dějepis. Už jako student se začal zajímat o dějiny východních Slovanů a historii balkánských národů. Po úspěšném dokončení univerzitních studií se jeho působišťem stala Ostrava. Dva roky učil na jedenáctiletce v Porubě, v letech 1960–1962 pak působil jako odborný asistent na ostravském Pedagogickém institutu, kde spolu s Milanem Myškou zakládal studijní obor historie. Spolupracoval také s opavským Slezským ústavem ČSAV, v té době se zabýval zejména politickými dějinami meziválečného období, publikoval také řadu studií s regionální problematikou. Stal se spoluzakladatelem pozoruhodné edice populárně naučných knížek kapesního formátu, z nichž vyšlo tiskem *Čtení o Ostravě* (1964) a *Čtení o revíru* (1969), neboť vydávání dalších překazila tzv. normalizace. V roce 1964 obhájil na brněnské univerzitě kandidátskou práci na téma *Hnutí ostravské revoluční mládeže*, jež později vyšla i knižně. V té době ovšem už působil jako pedagog na katedře obecných dějin Pedagogické fakulty UJEP Brno. S ostravskými kolegy však dále spolupracoval na několika kolektivních pracích – byly to např. první *Dějiny Ostravy* (1967) či třísvazkové dílo o dějinách Vítkovických železáren (spolu se Z. Konečným a M. Myškou).

S Brnem a jeho univerzitou svázal Nečas zbytek svého života, v roce 1981 přešel z fakulty pedagogické na filozofickou. V letech tzv. normalizace sice mohl přednášet a publikovat, později i vyjíždět do ciziny,

ale měl „pozastavený“ kvalifikační růst, habilitace připravená na rok 1969 se už neuskutečnila. Původně se po návratu do Brna vrátil ke svému zájmu o historii Balkánu (např. monografie *Balkán a česká politika* /1972/), v jeho rámci propojoval politické dějiny se sférou ekonomickou (zejm. monografie a studie o pronikání českých bank do zahraničí v meziválečném období). Řadu studií k této problematice publikoval i v zahraničí – především v jugoslávských historických časopisech. Na přelomu 60. a 70. let však objevil nové téma, jež se mu pak stalo „doživotním osudem“. Pro českou historiografii objevil téma, jež dosud zcela ignorovala – holocaust (původních) českých Romů. Tento nový obecný název cikánského etnika se v té době začal prosazovat mezinárodně, Nečas jej přejal. Postupně pak rozšířil okruh svého zájmu na celou historii tzv. moravských a slezských Romů od doby jejich příchodu na naše území (konec 17. století) do roku 1945.¹ Jeho přednášky a semináře vzbudily velký zájem studentů, vychoval i několik dnes známých romistů (v zahraničí působící Jiří Hanzal, současná ředitelka Muzea romské kultury v Brně Jana Horváthová). V letech 1988–1989 mu univerzita umožnila absolvovat v rámci projektu Copernicus postgraduální studium na Jagellonské univerzitě v Krakově. Bezprostředně po sametové revoluci se v roce 1990 habilitoval, v roce 1992 dosáhl konečně i profesury a titulu doktora historických věd.

Mé první setkání s Borem se uskutečnilo v badatelně brněnského zemského archivu někdy na počátku 90. let, kdy jsem se sama rozhodla věnovat se historii Romů po roce 1945. Samozřejmě jsme pak nacházeli množství společných témat, otázek, z jeho strany také odpovědí. Udivoval mne ohromujícím rozsahem svých znalostí, jež čerpal z nesmírně širokého okruhu prostudovaných archivních fondů. Byl mým nedosažitelným vzorem zejména v tom, jak poctivě a zároveň nekompromisně uplatňoval své „historické řemeslo“, v romské problematice se stal mým „guru“. Dokázal být velmi kritický, což ostatně osvědčil jak při mé brněnské habilitaci, tak i při pozdějším profesorském řízení jako oponent. Pokud šlo o historická a další příbuzná fakta, neznal bratra (ani sestru, pozn. aut.) a dokázal ostře vytknout každou nepřesnost. Na druhé straně se ovšem zároveň hned dotázal, zda jsem se neurazila – a zůstáváme pořád přáteli? Na to jsem mohla

¹ Rozsáhlý seznam Nečasových doma i v zahraničí publikovaných textů je obsažen například ve *Sborníku prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* (řada C, 45, 1998, s. 7–19) či v lexikonech českých historiků z let 1999 (s. 202–203) a 2012 (s. 367–368).

kývnout bez váhání, jeho připomínek jsem si naopak velmi vážila a snažila se vyvarovat dalších přehmatů.

Přesto, že příznaky jeho nemoci se od konce 90. let stupňovaly a omezovaly např. možnosti jeho působení na veřejnosti, pokračoval ve svých výzkumech, publikoval řadu nových studií i monografie, dále prohluboval a rozšiřoval záběr a kombinaci různých typů metodických postupů, objevoval nová fakta. Ta pak dokázal neohroženě hájit – obecně známým se stal jeho spor o fakta o protektorátních cikánských táborech v Letech a Hodoníně; zejména v publikaci Markuse Papeho (a Američana Paula Polanského) odhalil spoustu nepřesností, jež nekriticky, ve snaze po senzaci publikovali bez znalosti relevantních pramenů. Sám dále rozšiřoval svůj *Historický kalendář*, v němž zachytil formou krátkých „letopiseckých“ záznamů všechna významná fakta z historie Romů na českém území. Stejně pečlivě zaznamenával veškerou publikační činnost romistů, jichž mezi politiky, sociology i historiky rychle přibývalo. Svě vlastní publikační výstupy završil v roce 2005 rozsáhlou monografií *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*.

Pro Romy, které prohlašoval za lidi sobě rovné, stejně jako pro všechny odborníky, již se věnují problematice romského etnika, zůstane jeho dílo trvalým základem poznání. On sám zůstává v paměti nás všech, kdo jsme ho mohli blíže poznat, jako skvělý člověk.

Nina Pavelčíková

Vznik a proměny šlechtické obce podunajské monarchie 17.–20. století. 11. sjezd českých historiků. 13.–15. září 2017, Olomouc.

V rámci 11. sjezdu českých historiků v Olomouci byl na čtvrtelní program (14. září) zařazen panel *P80 I: Vznik a proměny šlechtické obce podunajské monarchie 17.–20. století*, který počtem pronesených příspěvků patřil mezi nejpočetnější během celé akce. Garanty panelu byli Jan Županič (Univerzita Karlova /UK/) a Jiří Brňovják (Ostravská univerzita /OU/), kteří se dlouhodobě zabývají problematikou nobilitací a tzv. nové šlechty v habsburské monarchii.

Program panelu byl rozdělen do tří bloků. V úvodním příspěvku prvního bloku *Nobilitace a stavovství – cesty společenského vzestupu* představil Marek Starý (UK) císařské majestáty na panský stav vydané v 16. a zejména v prvních dvou desetiletích 17. století. Poukázal přitom na proměny vnímání těchto majestátů českou stavovskou obcí, také pak na konkrétních příkladech demonstroval jejich roli při vstupu do aristokratické společnosti. Na příspěvek Starého následně navázal Brňovják, který připomněl základní proměny státoprávního a politického uspořádání šlechtické, resp. stavovské společnosti v pobělohorském období, větší pozornost poté věnoval změnám v procesu nobilitačního řízení a ve formálních podmínkách ne-

zbytných k dosažení nobilitace. Jako další pohovořil Županič na téma proměny udílení šlechtických titulů s akcentem na období po roce 1848. Po počátečním kvantitativním zhodnocení udělených nobilitací poukázal na narušení dosavadní struktury šlechtické obce zejména na příkladu řádového šlechtictví. První blok pak završil Tomáš Krejčík (OU) analýzou erbovních a nobilitačních listin, které mohly být svými majiteli často používány jako vizuální prostředky k upevnování rodové paměti i veřejné reprezentace sociálního postavení rodu.

Druhý tematický blok nesoucí název *Nová šlechta v rámci socioprofesionálních skupin a regionů* zahájila Irena Korbělářová (Slezská univerzita v Opavě) svým pohledem na erbovní a nobilitované měšťany města Opavy ve druhé polovině 17. století. Na jednotlivých příkladech ukázala velkou sociální i profesní pestrost mezi příjemci těchto privilegií z řad opavských měšťanů. Slovenský historik Frederik Ferdemayer (Univerzita Komenského v Bratislavě) představil dosavadní trendy slovenské historiografie v oblasti historického bádání o raněnovověké šlechtě v městském prostředí, které demonstroval především na šlechtě usídlené v Bratislavě. Akcent kladl zejména na oblast pomocných věd historických a upozornil na důležitost metody tzv. genealogické topografie, která umožňuje pochopit důležité vazby mezi dílčími lokalitami a jejich majiteli, resp. obyvateli. Jako další vystoupil Michal Kubica (Ostravská univerzita) zkoumající motivy rakouskoslezských příjemců habsburských privilegií vedoucí k podání žádosti o panovnícké nobilitační či inkolátní privilegium na přelomu 18. a 19. století. Poukázal na významnou úlohu vratislavských biskupů, kteří i přes zjevnou modernizaci rakouskoslezské společnosti stále trvali na vazbě šlechtického titulu k výkonu úřadu při biskupském dvoře nebo vládě. Dopolední program završil Stanislav Mikule (Regionální muzeum města Žďáru nad Sázavou) a jeho příspěvek věnovaný šlechtické rodině Šlechtů a její heraldické prezentaci v rámci snahy o uznání jejich domnělého dávného šlechtického původu (Šlechtů ze Všehrd).

Odpolední blok nesl název *Aristokracie a její společenské a profesní kariéry a strategie*. Na proměny aristokracie v rámci Slezska se zaměřil polský historik Jarosław Kuczer (Uniwersytet Zielonogórski), když osvětlil tvorbu nové slezské aristokratické elity (knížat, svobodných stavovských pánů, držitelů hraběcích a baronských titulů) v pobělohorském období. Na významné aspekty sebereprezentace u tří vybraných aristokratů Litoměřicka 17. století působících na nejvyšších císařských armádních postech upozornil ve svém příspěvku Jakub Pátek (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem). Poukázal hlavně na rozdílnou míru jejich reprezentace na vlastněných statcích. Historii a fungování Tereziánského ústavu šlechticů v Praze přiblížila Michaela Žáková (UK), která představila

jeho nejdůležitější dějinné momenty, vnitřní strukturu i společenský význam. Program celého panelu zakončila svým příspěvkem Petra Tomsová (UK). Ta věnovala svou pozornost sňatkové politice rakouské aristokracie v 19. století na příkladu rodu Stadionů, konkrétně se zaměřila na společensky dosti problematický sňatek Rudolfa hraběte Stadionu a Gizely hraběnky Hadíkové z Futaku.

V rámci celého panelu zaznělo mnoho podnětných a různorodých příspěvků, které svými obecnými i konkrétními tématy podnítily velice plodnou a zajímavou diskuzi. Za určitá pojitka všech částí panelu lze považovat šlechtickou společnost a její stratifikaci, kdy byla představena jak nová šlechta, tak i tradiční aristokracie. Zvýšené pozornosti se také dostalo sociální a prostorové mobilitě šlechtické společnosti. O rozmanitosti a přínosu celého panelu svědčí také řada užitých historických disciplín, prolínání odlišných metod a přístupů, ale také např. množství představené pramenné základny. Ve výsledku se podařilo skloubit tradiční metody historické práce s novými metodami a přístupy, ale také představit deficity a perspektivy bádání do budoucna. Velice také kvitují skutečnost, že pronesené příspěvky budou následně vydány formou konferenčního sborníku v anglickém jazyce.

Michal Kubica

Železnice a veřejný prostor – Specifika, výzvy a limity ochrany a nového využití železničního dědictví. Třetí konference doktorských studijních oborů Trvale udržitelný rozvoj a průmyslové dědictví a Architektura a stavitelství katedry architektury Fakulty stavební ČVUT v Praze. 20. října 2017, Praha.

Podobně jako loni i v tomto akademickém roce uspořádali studenti Fakulty stavební ČVUT (dále ČVUT) doktorandskou konferenci. Oproti minulému ročníku se k oboru Architektura a stavitelství připojili také doktorandi programu Trvale udržitelný rozvoj a průmyslové dědictví. Ústředním tématem byla železnice, především z pohledu památkové péče, její ochrany, ale také z hlediska jejího nového využití. Ačkoliv je konference deklarována jako doktorandská, spojovala dohromady studenty, české i zahraniční odborníky a osoby, které k tématu mají co říci ze své praxe. Oproti loňskému roku se vše odehrávalo v holešovickém studiu Alta, které je mimo jiné příkladem konverze průmyslového prostoru.

Konferenci zahájil profesor Tomáš Šenberger (ČVUT), ředitelka studia Alta Lucia Kašiarová, akci moderovala doktorka Lenka Popelová. První přednášku pronesl významný německý odborník Axel Föhl, který představil železniční dopravu v historii a ukázal mnoho zajímavých příkladů konverze drážních areálů z celého světa. V prvním bloku pak zazněl příspěvek Aleny Borovcové (NPÚ Ostrava), jenž ukazoval klíčová hlediska, jimiž se v případě železnic řídí památková

péče. Další vystupující Lukáš Patera (OU) představil vznik tří báňských dopravních cest ve Spišsko-gemerské oblasti a jejich dopady na život místních obyvatel.

Další blok začal Jiří Kupka úvahou, zda by některé známé monumentální železniční stavby z minulosti dostaly dnes z hlediska zásahu do krajinného rázu povolení k výstavbě. Jan Sapák (VUT v Brně) představil hlavní nádraží v Brně a problémy a nedostatky nedávno provedené architektonické soutěže na jeho přemístění. Radomíra Sedláková (ČVUT) nastínila na pražských příkladech problematiku situací, kdy se nádraží a plochy v jeho okolí stávají brzdou rozvoje místa. Dopolední přednášky zakončil příspěvek druhého zahraničního hosta, Franzisky Bollerey, která na evropských příkladech ukazuje pojetí nádraží ve smyslu brány do veřejného prostoru z historické perspektivy.

Po polední přestávce přišel blok s příspěvkem z oblasti Ostravska. Martin Strakoš (NPÚ Ostrava) nejprve nastínil stavbu tzv. polanecké spojky² a její zasazení do urbanistického prostoru nově vznikajícího obvodu Poruba, Jiří Kugl (ČVUT) ukázal současnost stanice Ostrava-Vítkovice a představil možnosti, jimiž by se mohlo do budoucna ubírat její využití. Poslední vystoupila Radmila Kaděrová (OU) s příspěvkem mapujícím zkušenosti a každodenní zážitky cestujících na trase Ostrava – Frenštát pod Radhoštěm. V pořadí čtvrtý blok začala Helena Šimicová popisující začátky a současnost projektu Plzeňská zastávka, Jakub Zajíc představil chátrající železniční budovu v Radlicích a její proměnu v místo konání společenských akcí a kurzů a podobné projekty, Petr Lédl (ČVUT) se věnoval návrhům a výstavbě zastřešení železniční výtopny Kořenov, kde je zároveň umístěno muzeum. Marek Adamov ukázal kulturně-spoolečenské oživení stanice Žilina-Záriečie a související budovu, která vznikla svépomocí poblíž.

Poslední blok zahájil příspěvek věnovaný současným konverzím železničních budov, který přednesl Karel Hájek (ČVUT). O současném neutěšeném stavu nádraží v Praze-Vyšehradu informoval pracovník pražské pobočky NPÚ Jiří Chmelenský. Dvojice studentek ČVUT Petra Boudová a Veronika Kastlová jsou autorkami projektu Industriály 2016. Jejich příspěvek zahrnoval video s komentáři odborníků na téma konverze průmyslových prostor. Lenka Zelená (ČVUT) představila obnovu a současnou dobrou funkci Zubrnické museální železnice. Zdeněk Šimoník (ČVUT) ukázal svou elektronickou aplikaci, v níž je možné srovnávat historické mapové a fotografické materiály několika pražských nádraží. Závěrečné slovo patřilo opět Tomáši Šenbergrovi a Lence Popelové.

2 Železniční spojka mezi zastávkami Havířov, Ostravou-Kunčicemi, Ostravou-Vítkovicemi a tehdejší Ostravou-Porubou. Měla zrychlovat spojení mezi Slovenskem a Prahou.

Konferencie se zúčastnili zaujímaví hosté, cenné je predovšetkým setkávání vystupujících odborníkov, študentů a osob z praxe, různorodosť prezentovaných témata. Znametný podíl měli ostravští účastníci. Jak bylo řečeno v úvodu, akce se konala v tanečním štúdiu Alta. Klima a priestor konferenčného sálu bohužel nebyli ideální, avšak miestnosť, kde sa účastníci registrovali a konali sa prestávky, vše vynahrádzala. Príspevky boli veľmi inšpirujúce a rozmanité, pořadateľ si dali záležet. Přednášející ale často nedodržovali vymezený čas, proto se příliš nedostalo na diskusní dotazy, které se přesunuly do neoficiálních rozhovorů o přestávkách. I přes uvedené nedostatky lze konferenci celkově hodnotit jako povedenou a popřát, aby se vydala i v letošním roce.

Radmila Kaděrová

Štefan Moyzes. Medzinárodná vedecká konferencia pri príležitosti 220. výročia narodenia. 24. október 2017, Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V živote sa často opakujú záležitosti, s ktorými sme sa v minulosti už stretli a ako zrejeme a posúvame sa, spravdila sa náš pohľad na ne mení. Nový pohľad a interpretácia boli hlavnými motívmi prečo zorganizovať vedeckú konferenciu o banskobystrickom biskupovi a prvom predsedovi Matice slovenskej Štefanovi Moyzesovi. Hlavní organizátori podujatia sídlia v Banskej Bystrici – Stredoslovenské múzeum, Rímskokatolícke biskupstvo, Univerzita Mateja Bela a Slovenská historická spoločnosť – si vytýčili cieľ, že ak si chcú 220. výročie narodenia Moyzesa pripomenúť, musí sa to urobiť zmysluplne. Túto ambíciu nebolo preto jednoduché naplniť. Nakoľko sa o Moyzesovi napísalo niekoľko životopisov, viacerých konferencií a zborníkov, je preto veľmi ťažké jedným prínášať nové témy, ale tiež nanovo interpretovať už takmer vryté tvrdenia a závery. Organizátori si svoj cieľ rozhodli naplniť oslovením všetkých účastníkov a podarilo sa im vytvoriť samostatný blok zahraničných prednášateľov, ktorí biskupa Moyzesa hodnotili z autentického zahraničného pohľadu a v neposlednom rade bez slovenského (zaužívaného) páťosu.

Jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín sa už niekoľko rokov venuje profesor Alojz Jembrih zo Záhrebskej univerzity. Keďže Moyzes pôsobil takmer dve desaťročia v Záhrebe na rôznych pozíciách, Jembrihovi učaroval natoľko, že sa mu nielen vedecky venuje, ale predminulý rok o ňom vydal aj samostatnú monografiu. Jembrih bližšie predstavil Moyzesov pracovný príbeh v Záhrebe (1830–1851), teda v čase kedy sa vypracoval na významného poradcu bána Jelačića. Slovák začína ako profesor Kráľovskej akadémie, stal sa vládnym cenzorom vydávaných kníh, bol menovaný za kanonika záhrebskej kapituly a člena Bánskej rady, dobového ekvivalentu chorvátskej vlády. Vypracoval

sa na veľmi významného člena chorvátskej politickej reprezentácie v revolučných rokoch 1848–1849, pričom si ho obľúbil a vážil aj nastupujúci panovník František Jozef. Chorváti si ho veľmi ctia hlavne za to, že sa zasadzoval za emancipáciu chorváčtiny ako národného jazyka, ktorý sa mal používať na území krajiny aj v oficiálnom, t.j. úradnom styku.

O tejto záležitosti ešte bližšie informoval príspevok Vlasty Švoger z Chorvátskej akadémie vied. Tá žiaľ pre chorobu nemohla pricestovať, avšak jej referát bol odprezentovaný. Švoger spracovala tému Štefan Moyzes a Oddelenie pre otázky školstva a cirkvi v Bánskej rade (1848–1850). Dobová chorvátska vláda bola najvyšším kolektívnym reprezentantom chorvátskeho národa a Moyzes bol tak prvým ministrom školstva. Pred ním stála zásadná modernizácia školského systému, ktorú spracoval v predložených zákonoch schválených chorvátskym parlamentom – Saborom. Ako kanonik bol Moyzes aj zástupcom záhrebskej kapituly na sneme v rokoch 1847–1848. O tomto období v príspevku Štefan Moyzes na poslednom uhorskom stavovskom sneme hovoril maďarský historik József Demmel z Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Spomínaného zasadnutia sa zúčastnil aj Ľudovít Štúr, preto ako v referáte, tak aj v nasledujúcej diskusii dominovali otázky, či sa tieto dve osobnosti stretli, či mali spoločné témy a aký mohol byť ich vzájomný vzťah. Pramene však o ich kontakte prakticky nič nehovoria a (možno umelá) snaha prepojiť ich vychádza zo slovenskej nadinterpretácie národných dejín.

Konferencia ďalej pokračovala slovenskými príspevkami, ktoré väčšinou tiež reflektovali nové témy o živote Moyzesa, a tak posúvali poznanie skutočne dopredu. Veľmi zaujímavým bol referát Petra Zubka zo Slavistického ústavu Slovenskej akadémie vied o Organizácii katolíckej cirkvi v habsburskej monarchii v 19. storočí. Zubko spracoval tému, ktorá je veľmi zriedkavo reflektovaná medzi odbornou verejnosťou. Tým, že Kanonický kódex z roku 1917 zásadne cirkevný systém zreformoval, súčasníci nezažívajú ani pozostatky organizácie Cirkvi z 19. storočia. Zubko konkrétne vysvetlil, do akých okolností z cirkevno-právneho hľadiska Moyzes do Banskej Bystrice prišiel, čo bolo v jeho kompetenciách a aké limity mu bránili robiť ďalšie kroky.

Azda najvýraznejšiu diskusiu vyvolal príspevok Rastislava Moldu zo Slovenského historického ústavu Matice slovenskej. Molda sa v príspevku (De)mystifikácia Štefana Moyzesa ako predsedu Matice slovenskej kriticky pozrel na hodnotenie prác o Moyzesovi, ktoré doteraz vyšli. Tie hodnotia banskobystrického biskupa ako najvýraznejšieho iniciátora a činníka Matice slovenskej. Pramene však hovoria niečo iné, pričom Moyzesovo miesto nezmenšujú, len poukazujú na to, že Moyzes bol skôr reprezentantom slovenských národných snáh, ako jeho iniciátorom a aktivistom.

Moldove slová boli postavené na prameňoch, preto otvorili diskusiu, ako možno hodnotiť nielen prvého predsedu Matice slovenskej, ale tiež ako pristupovať k autorom a ich dielam, ktorí v značnej miere nielen túto osobnosť mýtizujú a subjektívizujú. Na škodu vecí je, že takýto neprofesionálny spôsob maskujú do národných farieb a pod rúško hrdosti na vlastnú minulosť.

Kunsthistorička Stredoslovenského múzea Erika Maliniaková vystúpila v záverečnom bloku konferencie s referátom Dobové vyobrazenia Štefana Moyzesa (od autenticity k idealizácii a fikcii). Maliniaková zozbierala a analyzovala štyri dobové olejomaľby, tri litografie, jednu fotografiu a tri xylografie, na ktorých bol Moyzes počas svojho života, resp. pôsobenia na banskobystrickom biskupskom stolci zobrazovaný. Autorka veľmi pracne analyzovala pôvod zobrazení, identifikovala autorov, resp. ateliéry, v ktorých vznikali a hľadala spojitosti medzi jednotlivými výsledkami. Viaceré z litografií boli inšpirované staršími prácami, na druhej strane jedna z nich vznikla pravdepodobne bez akejkoľvek predlohy. V prezentácii boli odhaľované aj idealizácie podobizne matičného predsedu, ako retušovanie vrások či plnšia tvár, ktorá mala evokovať zdravý výzor biskupa.

Záver konferencie zhodnotil jej odborný garant profesor Dušan Škvarna. Možno iba s ním súhlasiť, že príprava a hlavne celý tucet príspevkov boli skutočne zmysluplné a posunuli aj o takej známej osobnosti, ako Moyzes je, poznanie dopredu. Zostáva sa len tešiť na pripravovaný zborník z podujatia a zaďa aj na rozšírenie ideí organizátorov medzi ďalších, robiť sice aj známe témy, ale objektívne, odborne a popularizačne, jednoducho zmysluplne.

Ján Golian

Výstava Československej legie 1914–1920 a prednáškový blok na téma Veľká válka. 6.–16. listopadu 2017, Filozofická fakulta Ostravskej univerzity, Ostrava.

Ve dňoch 6. až 16. listopadu 2017 mali študenti Filozofickej fakulty OU široká verejnou možnosť zhlédnuť v priestoroch bývalej menzy putovnú panelovú výstavu venovanú československým legiám a vzniku Československa. Instaláciu realizovala na fakulte pôsobiaci pobočka Sdružení historiků ČR (Historický klub 1872) ve spolupráci s Československou obcí legionářskou (ďalej ČsOL), ktorá 53 vysoce informatívnych a fotografiami bohaté ilustrovaných panelů k této příležitosti zapůjčila.

Výstava návštevníka prevedla poutavou históriou legií od jejích vzniku roku 1914 v Rusku a Francii, až po završenie anabáze ruských legionárov jejich návratem do vlasti v roce 1920. Priestor bol venovaný nejen třem nejznámějším legiám, tedy ruské, francouzské a italské, ale také méně známým legionářům v řa-

dách srbské, americké a britské armády. Návštevník se mohl seznámit s činností domácího odboje za války a formou biografických medailonů také s předními politickými a vojenskými osobnostmi doby. Poslední z chronologicky řazených a podle jednotlivých válečných graficky přehledně rozlišených panelů pak byly věnovány bojům o územní integritu mladé republiky na Těšínsku a Slovensku.

Vernisáž dne 6. listopadu uvedl přednáškový blok pod názvem *Velká válka*, v němž zazněly příspěvky dvojice historiků, kteří svým výkladem tematicky doplnili obsah výstavy. Ondřej Kolář (Slezské zemské muzeum v Opavě) v přednášce *Ostravsko jako přifrontová oblast 1914–1915* posluchačům nastínil svízelnou situaci v ostravsko-karvinském revíru, který se v prvním roce války ocitl v důsledku ofenzivy ruských vojsk v tzv. válečném pásmu. Vyhlášení stanného práva, které následovalo, s sebou tehdy přineslo zavedení tuhé cenzury, omezení občanských práv i pohybu osob. Za jakékoliv projevy nelояality a odporu k válce padaly tvrdé tresty, v nejednom případě hrdelní. Taktéž průmysl byl podřízen vojenskému doзору, který si pracovní kázeň a výkony vynucoval podobně nevybíravým způsobem.

Fenomén zákopové války představil Viktor Grossmann (Extra Publishing). Ve svém výkladu poukázal na technický pokrok, který na začátku světového konfliktu dalece předstihl válečné doktríny všech evropských států. Hustá palba kulometů a ničivé granáty stále dokonalejších kanónů válku změnily v pozíční boj, jehož nejdůležitějším prvkem se stal zákop. Obrovské ztráty při jeho dobývání i obraně vedly ke vzniku propracovaných strategií a zavádění stále nových bojových prostředků – od smrtícího plynu po tanky.

Přítomní studenti se během vernisáže seznámili i s posláním ČsOL. Její činnost byla autorem těchto řádků demonstrována na akcích uplynulého roku, který se nesl ve znamení 100. výročí bitvy u Zborova 2. července 1917. Ta ve své době přinesla československému odboji uznání a širokou podporu dohodových mocností a stala se odrazovým můstkem pro budování legií. K připomenutí tohoto významného vítězství ČsOL zorganizovala komentovanou pouť k bojišti, které se dnes nachází na západní Ukrajině. Díky mobilní mapové aplikaci s detailními popisky, množstvím fotografií a texty vzpomínek účastníků si však můžou turisté nově projít místa bojů kdykoliv sami. Prezentace se dočkalo také ve světě zcela unikátní putovní muzeum ČsOL, které již třetím rokem cestuje za velkého zájmu veřejnosti po Česku a Slovensku. Tím je tzv. Legiovlak – věrná replika jedné z mnoha vlakových souprav používaných legionáři v bojích s bolševiky na transsibiřské magistrále.

Podobně informativní charakter měl i výstup studenta Vitězslava Uvíry (OU), který svým kolegům referoval o bezpochyby záslužném projektu *Legio-*

nářská knihovna, jehož cílem je digitalizace a šíření legionářské literatury pomocí internetu. Po skončení přednáškového bloku měli posluchači možnost si na místě některé vzácné tisky z 20. a 30. let 20. století prohlédnout a odnést si různé propagační a upomínkové předměty z provenience ČsOL.

Na závěr je třeba vyjádřit přání, aby spolupráce historiků OU a ČsOL pokračovala i v roce 2018, ať už formou obdobných panelových výstav, přednášek, či společnou účastí na poznávacích cestách a vzpomínkových akcích.

Martin Lokaj